С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р ИВАН ХРИСТОВ РАНЧЕВ от ПУ „Паисий Хилендарски“, член на научното жури за провеждане на открито заседание, насрочено за 19.10.2017г. за защита на дисертационния труд на Аделина Константинова Хаджийска, редовен докторант в секция „Наказателно-правни науки“ в ИДП при БАН за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ с тема „Съдебните актове в наказателния процес“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право; научна специалност: Наказателен процес

1. Общо представяне на процедурата и кандидата.

Със Заповед № РД-09-73/27.07.2017 г. на И.д. Директор на Институт за държавата и правото при БАН – София съм определен за член на научното жури за защита на горепосочения дисертационен труд на Аделина Хаджийска.

За защитата са представени, изготвени за периода от 2014 - 2017г. четири на брой научни статии, които са свързани с темата на дисертацията:

- Прочитане на обясненията на обвиняем и на показанията на свидетел в съдебната фаза на наказателния процес – В: Научни трудове на ИДП. БАН. Том XII. София, 2015, с. 223 – 235;

- Определенията на съда по чл. 306, ал. 1, т. 1, 2 и 3 от НПК. Постановяване и инстанционен контрол. – В: Научни трудове на ИДП. БАН. Том XIII. София, 2015, с. 167 – 172;

- Законосъобразност и обоснованост на съдебния акт в наказателния процес. – В: Научни трудове на ИДП. БАН. Том XIV. София, 2016, с. 207 – 214;

- Съдебното решение в наказателния процес като по-съвършена форма на борба с престъпността. – В: Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2017, с. 365 – 373.

Освен това прави приятно впечатление, активното участие на докторантката през същия период в различни научни форуми, на които е подготвила и доклади, свързани с тази тема:

- Прочитане на обясненията на обвиняем и на показанията на свидетел в съдебната фаза на наказателния процес. Доклад във връзка с проведената Кръгла маса на тема „Доказването в наказателния процес – необходимост от реформа в НПК”, 2014, Съдебна палата, гр. София;

- Определенията на съда, постановени по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1, т. 2, т. 3 НПК. Правна същност, процедура и инстанционен контрол. Доклад във връзка с проведена Пета национална конференция на докторантите в областта на правните науки, 2015, к.к. „Слънчев бряг“;

- Някои разсъждения относно съдържанието на въззивното съдебно решение“. – Доклад в научен семинар, организиран от Академията на МВР и ИДП при БАН, 2015, АМВР;

- Някои разсъждения относно принципа на недопускане на дискриминация при постановяване на съдебните актове в наказателния процес. Доклад във връзка с участие в конференция, организирана от АМВР, 2015, София;

- Законосъобразност и обоснованост на съдебните актове в наказателния процес. Доклад във връзка с проведената Шеста национална конференция на докторантите в областта на правните науки, 2016, к.к. „Слънчев бряг“;

- Мотивирането на съдебното решение в контекста на правото на справедлив процес по чл. 6 ЕКЗПЧОС. Доклад, представен на конференция, организирана от ПУ „Паисий Хилендарски“ по случай 137 години от приемането на Търновската конституция на тема: „България и Балканите в условията на динамична международна среда“, 2017, Пловдив;

- Съдебното решение в наказателния процес като по-съвършена форма на борба с престъпността.Доклад, представен на конференция, организирана от Юридическия факултет на СУ„Св. Климент Охридски“ в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев, 2017,София;

- Ролята на съдебните актове в превенцията на престъпността. Доклад, представен на конференция, организирана от Юридическия факултет на РУ „Ангел Кънчев”, 2017, Русе;

- За правната сила на съдебните актове. Доклад, представен на Седмата национална конференция на докторантите в областта на правните науки, 2017, Варна, к.к.„Св. Константин и Елена“;

2. Общо за дисертационния труд и неговите явни достойнства.

Преди да се даде характеристика на изготвената от Аделина Хаджийска дисертация е добре да се отбележи, че същата е продиктувана от констатираните проблеми при провежданата реформа след 1999 г. в наказателното правоприлагане с отменения НПК и настоящият такъв за съдържанието и правния ефект на съдебните актове в досъдебното и съдебно производство. Липсата на пълно изследване на тази материя при съвременните условия, очевидно са я мотивирали да насочи своите научни изследвания в тази насока и подготви дисертацията си.

Дисертацията на Аделина Хаджийска е озаглавена „Съдебните актове в наказателния процес“ и е в обем от 301 отпечатани страници, включващи освен основното съдържание, списъци на използваните съкращения и на използваната литература. Работата на докторанта е разделена на три основни глави – увод, изложение и заключение, като съдържа и библиография, включваща 68 заглавия на кирилица и 21 заглавия на латиница.

Сериозен е общият брой на бележките на автора под линия – 225, като изложението му има не само научен, но и познавателен характер, т.е. е насочено към една по-широка аудитория.

Научният труд се явява може би най-актуалното до момента изследване на проблемните въпроси, продиктувани от постоянно променящата се в интензивен порядък материя, свързана с изискванията към изготвяните актове от съдилищата в страната по действащия НПК. В тази връзка, авторът следва да бъде поздравен за куража си да направи опит да концентрира на едно място съвременните изисквания към тези ключови елементи от отделните етапи на досъдебното и съдебно производство в наказателно процесуалното ни право.

3. Научни приноси в научния труд и критични бележки.

В първата глава са обсъдени основните доктринерни виждания за същността и понятието за съдебен акт. Направено е аналитично обследване на разграничаването на съдебните актове спрямо тези на законодателната власт и на другите участници в наказателния процес.

Във втората глава са разгледани отделните видове съдебни актове и предвидения ред за тяхното постановяване, като същата има концептуално значение и е в основата на дисертационния труд.

В §1 Класификация и критерии е дадена любопитна информация за историческото развитие на постановяваните съдебни актове в България, както и на класификацията и тяхното значение в наказателния процес.

В §2 Видове съдебни актове според действащата законодателна уредба са разгледани подробно присъдата, решението и определението на съда, както и разпорежданията на председателя на състава и съдията-докладчик.

Не би могло да не бъде отбелязано, че авторът при обсъждането на тази важна за изследването област е подходил изключително задълбочено, излагайки своите виждания в рамките на повече от 100 страници.

Ценният му принос намирам за безспорен по отношение на обстоятелствения анализ на отделните видове съдебни актове в Р. България според правната доктрина през годините и съдебната практика. Намирам за сравнително успешен и подходът на докторанта, да обърне внимание на реда за постановяваните аналогични съдебни актове от други водещи в наказателното правораздаване държави, което би могло да се вземе предвид и у нас.

Същевременно с това не бих могъл и да подмина без коментар резервите си по отношение на някои от неговите разсъждения.

На първо място спрямо изложението на стр.101 по повод на разпореждането на съдията-докладчик по чл.250, ал.3 от НПК за прекратяване на наказателното производство от общ характер и възможните проблеми в практиката. Намирам за неприемливи вижданията

на автора за приложение на правилата за постановяване, връчване и обжалване на присъда и тези на горепосочената разпоредба, „които уреждат начина за връчване на препис на постановлението за прекратяване на наказателното производство“, както и впоследствие, че „нарушаването на правата на пострадалите, в случай, че не са намерени на посочените от тях адреси за призоваване в страната, може да доведе до опорочаване на целия наказателен процес в случай, че съдията-докладчик постанови оправдателна присъда“. Освен явното стилистично несъответствие между термините, касаещи актовете на прокуратурата в досъдебното производство и тези на съда в съдебното такова, не биха могли да бъдат поставяни под еднакъв знаменател разпореждането на съдията-докладчик за прекратяване на наказателното производство и този на съда, който след провеждането на цялостното първоинстанционно производство се произнася с крайния си съдебен акт. Вероятно докторантът визира критичността си към възможността за прекратяване по чл.250, ал.1, т.2 от НПК, когато деянието, описано в обвинителния акт или в тъжбата не съставлява престъпление, защото тогава докладчикът е принуден да навлиза в анализ по съществото на казуса и често дава основание за последващия му отвод по делото. Затова и неслучайно, тази разпоредба е отменена изцяло с последните изменения на НПК в ДВ, бр.63/2017г., предстоящи да влязат в сила от 5.11.2017г.

На второ място, в раздела за постановяване на решение във въззивното и касационно производство по повод на разсъжденията, че „неправилността на постановените съдебни актове представлява съдебна грешка, която в абсолютна или относителна степен опорочава съдебния акт“ и „облечена в писмен акт на държавен орган представлява всевластващо зло“ и т.н. В крайна сметка именно последващите въззивно и касационно производства или респ. това по възобновяване имат за задача да извършат контрол върху постановените обжалваеми или влезли в законна сила съдебни актове. Така че да се говори за „съдебна грешка“ на спрямо един невлязъл в законна сила първоинстанционен съдебен акт, който има възможност да се обжалва или протестира е твърде пресилено.

На трето място, трудно бих могъл да се съглася и с изложената теза на стр.132, че касационният съд макар и съгласно чл.32, ал.1, т.2 и т.3 от НПК да постановява решение или определение, след като в производството по чл.354, ал.5, изр.2 от НПК осъществява въззивни правомощия, тогава би могъл да се произнесе и с присъда. В тази връзка си направих труда да потърся в АПИС и СИЕЛА с какви съдебни актове се произнася ВКС по чл.354, ал.5, изр.2 от НПК, като всичките са решения.

Поради тези причини не възприемам заключението на стр.139 от дисертацията, че не само въззивният, но и касационният съд при осъществяването на въззивни правомощия могат да произнесат присъда.

В §3 Форма, структура и съдържание на съдебните актове са съобразени законовите изисквания, като логично най-подробно е обърнато внимание на присъдата и нейното мотивиране.

С особен интерес прочетох този раздел, като намирам, че докторантът изключително подробно е изложил изискванията на правната доктрина и практиката на ВКС по отношение изготвянето на съдебните актове. Правилно са съобразени основните законови разпоредби за начина на оформяне на постановената присъда по нейните структуроопределящи елементи, свързани с увод, диспозитивна част и мотиви. Авторът е отчел различните виждания на учените и съдебната практика за съдържанието на мотивната част на постановената присъда, както и за решенията на въззивната и касационна съдебна инстанция.

Единствените ми забележки в тази част от докторантурата са свързани с излишното претоварване и разпокъсване на изложението досежно изискванията и значението на протокола от съдебно заседание и съпоставянето му с мотивите към постановената присъда на стр.238 – 243, както и буквалното цитиране на законовите разпоредби на чл.305, ал.1 - 6 от НПК на стр.244 - 245.

В §4 Ред за постановяване на съдебните актове е отредена роля на двата основни етапа, свързани с установяване на фактическите обстоятелства, с повдигнатото обвинение и заключителната им част по определяне на приложимата правна разпоредба.

Без да бъде омаловажаван цялостния принос на автора, намирам за направени не на подходящото място, разсъжденията му на стр.257 - 259 за „съвременните постижения на когнитивната психология спрямо съдебните актове, които са резултат на една по-сложна психологическа дейност на съдията“, защото редът за постановяване им има съвсем друга насоченост, т.е. се излиза извън темата.

В третата глава е извършен анализ на свойствата и правните последици на съдебните актове.

В §1 Законосъобразност, обоснованост и справедливост на съдебните актове са проследени подробно всички виждания на науката по този въпрос.

За мен от особен интерес, като действащ съдия представляваха разсъжденията на автора по последната част от този раздел за справедливостта на съдебните актове, което в момента е един от най-наболелите проблеми, по които с основание е налице обществено недоволство. Проследени са различните теории през годините за двата модела на неписаните правни принципи и този за позитивистичната справедливост, които при съвременните условия не могат да бъдат възприети, тъй като съдията следва да спазва законоустановените рамки за налагане на съответното наказание и др.

В §2 Правна сила на съдебните актове и §3 Сила на присъдено нещо и нейните ефекти, безспорно от страна на докторанта са положени сериозни усилия за съобразяване с изискванията на правната доктрина не само в Р. България, но и в Русия и Германия.

Намирам за неприемливо виждането на автора по отношение на необходимостта да се уреди законодателно, изрично процесуалното право на осъденото лице да заяви желанието си да се откаже от правото си да обжалва постановения съдебен акт, който да влезе в законна сила в деня на неговото постановяване.

И това е така, защото правото на защита на обвиняемия по смисъла на чл.15 от НПК винаги е имплицитно свързано с предоставянето от държавните органи на всички процесуални средства за реализирането му, сред които е и правото му по чл.55, ал.1 от НПК да обжалва актовете, накърняващи неговите права и интереси. Отделно касае и конституционно закрепени права по смисъла на чл.31, т.2, т. 3 и т.4 от КРБ, като неслучайно в НПК за правото на защита на обвиняемия, респ. на подсъдимия са предвидени най-много текстове. Или след като последното е пряко свързано с осъществяването на правото на лична защита, намирам за недопустим подобен преждевременен отказ от подобно право.

Подсъдимият би могъл да не реализира това си право посредством въздържането си от подаване на въззивна, респ. касационна жалба, но за целта е необходимо да измине съответния срок за обжалване, тъй като освен него в наказателния процес има и други участници, които също биха могли да осъществят своите права и то в противовес на неговите. И тогава при преклудирана възможност за обжалване, той би бил поставен в неравностойно положение спрямо тях. В този ред на мисли е твърде спорно, дали изобщо би се постигнал предполагаемия от докторанта процесуален ефект от отказа на осъдения от правото му на жалба и по-ранното влизане в законна сила на постановената срещу него присъда. Да не забравяме, че освен осъдителна, присъдата би могла да бъде и оправдателна, а тогава подобен отказ би се явил напълно безсмислен, предвид на логичния интерес на подсъдимия съдебният акт да влезе по-бързо в законна сила, за разлика от представителите на държавното или частно обвинение.

С някои условности биха могли да бъдат споделени част от предложенията на автора за de lege ferenda, свързани с въвеждане на допълнителни законови изисквания към мотивите на постановените съдебни актове, тяхната класификация и правната им сила.

В заключение, представената дисертация от Аделина Константинова Хаджийска отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за условията и реда за придобиване на

научни степени и звания и за заемане на академични длъжности в ИДП на БАН.

Независимо от констатираните недостатъци в научния труд на Аделина Хаджийска, мога да изразя своята положителна оценка за научните и практически достойнства на нейната дисертация. Становището ми е, че кандидатът е представил значителни по брой, обем и задълбоченост научни трудове. В работата й има оригинални, ценни научни и приложни приноси, като основната част от статиите, свързани с темата на дисертацията са публикувани в общо признати правни издания на ИДП при БАН и на УИ „Св. Климент Охридски“. Отделно тя е взела активно участие с изнасянето на доклади по изследваната проблематика на различни научни форуми в страната. Не без значение е и обстоятелството, че Хаджийска през 2015 г. е водила упражнения по наказателен процес в Юридическия факултет на СУ „Климент Охридски“.

В този смисъл е налице, не само много добра научна, но и преподавателска квалификация на Аделина Хаджийска, като постигнатите от кандидата резултати в учебната и научно-изследователска дейност, съответстват на специфичните изисквания на ИДП при БАН, приети с правилника му за приложение на ЗРАСРБ.

По този повод, след като се запознах и анализирах, представените в конкурса дисертационен труд и научните публикации на Аделина Константинова Хаджийска, предлагам на уважаемото научно жури да й присъди образователната и научна степен „Доктор” в професионално направление в област на висше образование 3.6. Право; научна специалност: Наказателен процес.

16.09.2017 г. ИЗГОТВИЛ:
Гр. Пловдив /доц. д-р Иван Ранчев/